

A stylized profile of a person's head and shoulders, facing left. The person has short, voluminous pink hair. The silhouette of the face and neck is black. The background is a solid dark green.

ELÄMÄÄ KOULUKIUSAAMISEN JÄLKEEN

TINA HOLMBERG-KALENIUS

Tina Holmberg-Kalenius

Elämää
koulukiusaamisen
jälkeen

SAGA Egmont

Elämää koulukiusaamisen jälkeen

Copyright © 2008, 2023 Tina Holmberg-Kalenius and SAGA Egmont
All rights reserved

ISBN: 9788727181929

1. POD edition

No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means without the prior written permission of the publisher, nor be otherwise circulated in any form of binding or cover other than in which it is published and without a similar condition being imposed on the subsequent purchaser.

www.sagaegmont.com

Saga is a subsidiary of Egmont. Egmont is Denmark's largest media company and fully owned by the Egmont Foundation, which donates almost 13.4 million euros annually to children in difficult circumstances.

*Omistan tämän kirjan kaikille kiusatuille ja entisille kiusatuille,
kaikille kiusaamisesta toipuville tai jo toipuneille sekä heidän
omaisilleen.*

TUHANSIEN TARINOIDEN KOULU

Kiusaamista on jokaisessa koulussa, siltä ei voi välttyä. Kouluissamme on vuosien varrella ollut useita hankkeita koulukiusaamisen vähentämiseksi, ja parhaillaan on käynnissä hanke, jonka tarkoituksena on vaikuttaa opettajien koulutukseen sekä kiusaamista hiljaa sivusta seuraaviin oppilaisiin. Opettajien osuus kiusaamistapauksissa ja niiden selvittelyssä on arkaluontoinen asia. Kiusaamisen vaikutukset jäävät usein vain uhrin tietoon, sillä yleisesti halutaan antaa ymmärtää, että rajusti tai pitkäkestoisesti kiusattu on asiaan jotenkin itse syyllinen. Edelleen yhteiskunnassamme vääristellään, vaiennetaan ja piilotellaan kiusaamista.

Myös viranomaisten osuudesta vaietaan, vaikka se joissakin tapauksissa on osasy, miksi kiusaamisesta on niin vaikea toipua. Suuren yleisön edessä halutaan antaa kuva koululaitoksesta, joka välittää kaikista, mutta todellisuudessa kouluviranomaiset eivät toistaiseksi ole kovin halukkaasti tukeneet kiusattuja. Vaikka kiusaamista on ollut koko kouluhistorian ajan, ei opettajien

koulutukseen edelleenkin kuulu kiusaamisen tunnistamisen ja selvittämisen taitoja kuin nimeksi.

Joka vuosi syntyy tuhansia uusia kertomuksia siitä, miten aikuisten silmien alla on mahdollista viedä toiselta ei vain ystävät ja oikeus tasapainoiseen koulunkäyntiin ja tasavertaisiin ihmissuhteisiin vaan myös ihmisarvo. Joka vuosi kymmeniätuhansia lapsia joutuu pelon ja epätoivon vallassa menemään kouluun, jossa heitä on vuosia voitu kiusata ilman että kukaan on saanut tai edes yrittänyt saada sitä loppumaan. Yksi näistä tuhansista tarinoista on tyttääremme, joka on hitaasti toipumassa pitkäkestoisesta kiusaamisesta. Ajattelimme, että oma tarinamme on ainutlaatuinen, mutta aivan samoja aineksia sisältäviä tapauksia on runsaasti eri puolilla maata sekä suurissa että pienissä kouluissa.

Kokemukseni kiusaamisesta perustuu sekä omaan että lapseni kiusatuksi joutumiseen. Omakohtaisesti kokemani koulukiusaaminen on vaikuttanut koko elämäni. Tämän kirjan taustalla ovat omat kokemuksemme tyttöjen välisestä hiljaisesta väkivallasta ala-asteen ensimmäisillä luokilla. Lisäksi olen usean vuoden ajan tutkinut netin keskustelupalstojen kirjoituksia koulukiusaamisesta. Ensimmäiset keskustelut ovat vuodelta 2000, viimeiset vuodelta 2007. Kirjoituksissa sekä kiusatut lapset tai nuoret että heidän vanhempansa tai muut läheisensä kertovat kiusaamisesta. Keskustelupalstoja aineistossani on 19, ja pisimmillään keskusteluketjut sisältävät satoja viestejä. Joillakin keskustelupalstoilla on käyty useita erillisiä keskusteluja aiheesta. Keskusteluihin on osallistunut myös opettajia. Yksi keskustelupalsta käsittelee ainoastaan kokemuksia perheneuvolan asiakkaana olemisesta. Aineistoni perusteella on syytä olettaa, että kiusaamistapausten tunnistaminen ja käsittely

on monin tavoin puutteellista varsinkin niissä kouluissa, joissa kiusaaminen jatkuu pitkään tai selvittämättömänä.

Kiusaaminen ei tietenkään ole opettajien syytä, mutta vastuu siihen puuttumisesta on opettajilla. Kiusaamisen näkymättömiä uhreja ovat kiusattujen perheet ja muut läheiset. Jo tästäkin syystä kiusaamisesta kärsiviä on huomattavasti enemmän kuin viralliset tiedot antavat ymmärtää. Kiusaamiseen puuttumisen yhtenä ongelmana on yksittäisten koulujen käytäntöjen kirjavuus, mitä kukaan ei näytä valvovan. Erilaiset tavat puuttua kiusaamiseen tuottavat erilaisia tuloksia samankaltaisissa tilanteissa, mikä omalta osaltaan selittää sen, miksi tulokset eri kouluissa, kaupungeissa tai kunnissa poikkeavat toisistaan. Kouluviranomaisilla tulisi olla jokin keino seurata, miten hyvin yksittäiset koulut selviytyvät kiusaamistapausten selvittelystä ja kiusaamisen lopettamisesta. Koulun tulisi saada lasten ongelmatilanteet selvitettyä kohtuullisessa ajassa. Kohtuullista ei ole altistaa yhtäkään lasta kiusaamiselle usean vuoden ajan.

Kiusaamisesta toipuminen on hidasta eivätkä kaikki toivu siitä koskaan kokonaan. Virallisen arvion mukaan kiusaaminen koskettaa joka vuosi noin 50 000 perhettä. Silti kiusaamisesta toipumisesta ei ole kirjallisuutta eikä keskivertokouluissa ole toipumiseen millään lailla perehdytty. Lapsen kriisitilanteita käsittelevässä kirjallisuudessa koulukiusaamista tuskin mainitaan, vaikka koulun osuutta muissa kriiseissä pohditaankin. Kun lähdin etsimään tukea lapsemme toipumiselle, päädyin lukemaan kiusaamisesta tavalla tai toisella selviytyneiden tarinoita netistä vain huomatakseni, ettemme todellakaan ole kokemuksinemme yksin.

Tässä kirjassa esitetyt asiat perustuvat omiin käsityksiini, kokemuksiini tai niihin johtopäätöksiin, joihin olen aihetta

käsittävää kirjallisuutta tutkiessani tullut. Olen suorittanut Bullying and harassment counselling -diplomin Englannissa, joka on syventänyt ymmärrystäni siitä, miten ja miksi kiusaaminen syntyy, miten se lisääntyy ja miksi on niin tärkeää, että siihen puututaan heti ja oikealla tavalla. Tämän teoksen esimerkeistä jokainen voi tehdä omia johtopäätöksiään ja ehkä saada itselleen tukea vaikeassa tilanteessa.

Voiko kiusaamisesta toipua? Toipuuko siitä koskaan kokonaan ja voiko sen unohtaa ja antaa kiusaajilleen anteeksi? Nämä ovat kysymyksiä, joita olen miettinyt toipumisprosessini aikana, ja samoja kysymyksiä olen pohtinut oman lapseni kohdalla. Tiedän, että näitä kysymyksiä mieltivät myös monet kiusaamisen uhriksi joutuneet ja heidän läheisensä. On tärkeää, että voimme, uskallamme ja saamme puhua kiusaamisesta, siihen puuttumisesta ja sen seurauksista mahdollisimman avoimesti ja ilman syyllisyyttä. Suhtautumisemme kiusaamiseen vaikuttaa siihen, tekeekö kiusaaminen uhrin elämästä helvetin vai onko hänellä mahdollisuus selvittää siitä. Niin kauan kuin emme halua tai uskalla nähdä kiusaamista, emme voi siihen puuttuakaan, mikä merkitsee tuhansien lasten kärsimyksen jatkumista kouluissa.

Talvella 2007

Tina Holmberg-Kalenius

... JA YKSI TARINA LISÄÄ

”Kiusatut lapset ovat sellaisen kouluympäristön uhreja, jossa on epäonnistuttu kaikkein oleellisimmassa asiassa – turvallisuuden ja toisten kunnioittamisen ilmapiirin luomisessa.”

Aftonbladet pääkirjoituksessaan 20.11.2006 avatessaan kampanjansa koulukiusaamista vastaan

Tyttäremme aloitti koulunkäyntinsä pienessä kyläkoulussa maaseudulla. Vanhempina ajattelimme, että oli lottovoitto saada lapsi niin pieneen ja turvalliseen kouluun, yhteisöön, jossa kaikki tunsivat toisensa. Koulun aloitusvaiheessa ei tullut mieleen, että kokemus pienestä koulusta voisi olla myös aivan päinvastainen; iso kaupunkikoulu osoittautuisikin paljon turvallisemmaksi, terveellisemmäksi ja paremmaksi paikaksi lapsen kasvaa.

Heti ensimmäisen syksyn aikana huomasimme, että koulun pienessä tyttöporukassa oli epätavallisen paljon jännitteitä,

mustasukkaisuutta kavereista, kateutta ja rajua keskinäistä kilpailua, josta lapsemme oli yhtä ymmällään kuin mekin. Lapsi, joka innostuneena ja avoimena oli lähtenyt koulutielle, oli muutaman kuukauden kuluttua muuttunut hiljaiseksi ja vetäytyväksi, jopa pelokkaaksi. Hymy katosi hänen kasvoiltaan ja hän alkoi pohtia asioita hiljaa itsekseen eikä osannut pukea niitä sanoiksi. Lapsi alkoi myös saada itku- ja raivokohtauksia koulupäivän päätteeksi ja käyttäytyä hänelle epätavallisella tavalla.

Tyttöjen välejä selvittivät vanhemmat lastensa kanssa, vanhemmat keskenään ja opettajien kanssa sekä opettajat koulussa. Muistan ihmetelleeni, miten tyttöjen leikkiminen oli niin vaikeaa, kun olin kuullut muunlaisesta kanssakäymisestä ja tuttavien kokemuksista hyvin toimivista ryhmistä muissa kouluissa.

Melko pian tyttäreemme pahoinvointi alkoi olla jokapäiväistä. Toistuvasti etenkin eräs tytöistä syytti lastamme leikkien epäonnistumisesta. Tämä tyttö alkoi toisen tytön kanssa järjestellä lastamme pois leikeistä ja suhtautui mustasukkaisesti hänen parhaaseen kaveriinsa. Koulun ohje oli, että kaikkien oli leikittävä kaikkien kanssa, mikä sinänsä oli hyvä ajatus, mutta näytti tässä tapauksessa vain yllyttävän selän takana toimimiseen ja leikkien järjestämiseen oman halun mukaan. Tässä koulussa ohjesääntö tarkoitti myös, että kahden tytön välistä ystävyyttä eivät oikein suvainneet sen enempää opettajat kuin tietyt tytöt tai heidän vanhempansakaan. Kateelliset käyttivät tätä tekosyytä ystävysten erottamiseksi toisistaan. Lapsemme kaverisuhdetta vastustavan tytön äiti alkoi yhä useammin soittaa meille ja antoi ymmärtää, että lapsemme on syypää siihen, ettei ryhmä tule toimeen. Sen enempää koulun kuin meidän vanhempienkaan

toimet eivät parantaneet tilannetta, ja pian lastamme jo syytettiin koulukiusaajaksi, koska hän uskalsi puolustautua. Häntä pidettiin syyllisenä, kun leikit eivät sujuneet ongelmitta.

Rupesimme selvittämään tilannetta pelottavan hiljaiseksi muuttuneen tyttäremme kanssa, jolloin selvisi että ainakin kaksi ryhmän tytöistä oli kuukausien ajan käyttänyt hiljaista väkivaltaa ja uhkailua, jonka kohteina olivat meidän lapsemme ja pari muuta tyttöä. Eräs tytöistä halusi lapsemme kaverin itselleen eikä kaihtanut keinoja sen saavuttamiseksi. Koulu tuki tietämättään tytön toivetta toistamalla jatkuvasti, että kaikkien on leikittävä kaikkien kanssa, mikä tälle tytölle merkitsi lupaa ohjailla mielivaltaisesti ryhmän sisäisiä kavereussuhteita. Ehkä tässä tapauksessa ohjeena olisi pitänyt olla, että kaikkien on voitava valita kaverinsa ilman että ketään jätetään ulkopuolelle. Lastamme alkoi pelottaa ystävän menetys ja jatkuvasti huononeva asemansa ryhmässä. Hän koki myös, että opettajat syyttivät häntä ja tilanteita selvittäessä uskoivat kiusaajaa ja tämän kaveria, koska nämä osasivat olla aikuisten edessä niin vakuuttavia.

Lapseemme kohdistuva kiusaaminen oli pääosin hiljaista väkivaltaa: manipuloimista, pahan puhumista selän takana, keksittyjä asioita, jotka eivät olleet totta, ”viha- ja hylkimiskampanjoita”, syrjimistä ja yksinjättämistä. Loppuvaiheessa kiusaajat toimivat yhä avoimemmin. Myös lapsemme tavaroita rikottiin ja niitä katosi, mutta opettajat eivät kiinnittäneet siihen huomiota eivätkä yhdistäneet sitä meneillään olevaan kiusaamiseen millään tavalla. Kiusaamista tapahtui suullisesti, tekstiviestein ja lopulta netissä asti. Mikäli olisimme ajoissa tienneet ja ymmärtäneet tämän, olisimme tehneet asiasta rikosilmoituksen, mutta kuten niin usein

Koulukiusatun matka varjoista kohti valoa.

Koulukiusaaminen jättää kiusatun elämään lähtemättömän jäljen. Kiusaamisen vakavuudesta huolimatta koulut ovat usein edelleen avuttomia ongelman edessä. Myös yhteiskunnassa kiusattujen ääni jää valitettavan usein kuulematta.

Tina Holmberg-Kalenius on itse nuoruudessaan joutunut koulukiusaamisen uhriksi ja aikuisiällä kokenut myös, millaista on olla kiusatun vanhempi. Teoksessa hän kertoo oman perheensä koskettavan selviytymistarinan ja käsittelee kiusaamista ilmiönä tutkimustulosten valossa. Kuinka tukea koulukiusaamisesta toipuvaa lasta? Mikä on koulun vastuu? Useiden kiusattujen tositarinoista ammentava, tärkeä ja liikuttava tietokirja puhuu vahvasti kiusattujen äänellä, luoden toivoa tulevaan.

Tina Holmberg-Kalenius on suomalainen filosofian maisteri. Holmberg-Kalenius on ollut mukana perustamassa kiusaamisasioiden tuki- ja neuvontakeskus Valopilkkua, jossa hän edelleen työskentelee.